

శ్రీ భాగవత నిక.

అట్లే,—;

బూరెలగంపమీద జోర్లావడ్డాడు, అద్భుతమంతుడు.
 వోభాగ్యకాలి నవతిబిడ్డనెన్నో తిప్పలుపెట్టింది. యెన్నో
 అపవాదులుపేసి, కొంపలోనుంచి తేవనొట్టేసి స్వంతకూతుర్ని
 అండలంమీది కెక్కింతా మనుకుంది.

పైని దైవమున్నాడుగా—?

తీరుమార్చింది.

స్వంతకూతురు పైకి చటాయించింది—పొట్టకూ, బట్టకూ,
 ఆనవతిబిడ్డే అనరా అయింది.

ర చ య త.

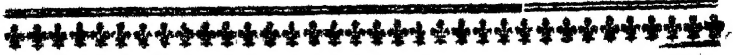
కోర్కె పరిశ్రమ.

(165 పేజీల తెలుగు గ్రంథం.)

ఇందు 28 కోర్కెజాతులయొక్క సాంప్రదాయ వివరణ
 కోర్కెకవచ్చు 64 రకాల రోగనిదానము చికిత్స, సంవత్సరాల
 పర్యంతం కోడిగుడ్డను చెడిపోకుండా నిల్వవేయడం వ్యాపార
 పద్ధతులు, కోర్కెనుపెంచిన విదేశీయులకుమల్లె అధికలాభాలు
 పొందగలవు ఈక్రింది అడ్రస్కు 1 రూపాయి పంపవలయును.

పోస్టుచార్జీలేదు. వి. పి. పద్ధతిలేదు.

వి. పి. స్వామినాయుడు ఫ్రెంచియానాం. తూ॥ గో॥ జిల్లా.

‘సమండ్రోయ్!’

.. ...

‘ఇదుగో!’

... ..

‘మాటాడరేం?’ జవాబెలేదు,

‘ఇలా చూడండి; నేను మీకంత విషంలాగుంటే వున్నాను, ఇలారాండి;’ అని బంగారమ్మ పిలివగా, పిలివగా—;

‘ఏంవిటాసోద?’ అంటూ దునరునలాడేడు జోగయ్యశాస్త్రి.

‘బోను నామాటేసాద, నాపూసే వ్యధ.’

‘అబ్బోనువ్వు వ్యాకరణపండితుడి కూతురివి; మాటలకేంలాటూ?’

‘ఏందుకొచ్చిన పాండిత్యం; కూతురిగొంతు కోకొడిలా.’

‘నాకు కట్టిపెట్టా?’

‘బోను,’

‘నీకేంలాటూ?’

‘లాటూ; చెప్పకుంటేసిగ్గు; చాలుచాల్లేండి, మీప్రజ్ఞ.’

‘నీటికీమాటికీ యిదోటి నెచ్చావు.’

బోను; వున్నమాటంటే వులుకెక్కువ; అదుగోమొఖం అలా చిట్లించుకుంటారేం? నామాటంటేనే ధుమధుమ లాడతారు.’

‘ఇలాకూచోండి చెవుతాను.’

‘ఏమిటోచెప్పు;’ అని జోగయ్యశాస్త్రి తుంగచాపమీద కూచున్నాడు.

‘మీఅమ్మాయి వేషాలేమీ బాగాలేవు.’

‘అదేం చేసింది?’

‘మనమ్మాయి మొగ్గుణ్ణిచూచి అలావిరగ బడుతుండెందుకు?’

‘సూర్యం మాలమ్మాయి—కమలం మనమ్మాయా? మాట లోనే తేలిపోయింది నీయీర్ష్య,’

‘పోనీ అంతకోపంయెందుకు? కమలం మాలమ్మాయి అంటారా? అనండి.’

‘వేగు వెరుసైనంతట్లో హృదయం వెరుసవాలా? నిన్నది తల్లిలా చూచు కుంటూన్న పుడు. నువ్వు కూతురిలా చూచుకోరోదూ?’

‘మీకుమాత్రం సహనబుద్ధేది? నూర్యాన్ని చూచినట్టు కమలాన్ని చూస్తూన్నారా?’

‘నూర్యం మాలమ్మాయి’

‘కమలం మాలమ్మాయా?’

‘ఔను.’

‘ఇంకానయం, ఇదిమీకు పుట్టలేదనికూడా అంటారు,’

‘నానోటిలో అనాలా?’

‘నోరుముయ్యండి యెవరైనావించే నవ్విపోతారు.’

ఇంకోసారి నవ్వాలా? ఇదివరకే అయింది.’

‘పూరంతా మీరే అర్చారనుకుంటాను. పైవాళ్ళెవరైనా చూచారా యేదైనా?’

‘లోకమంతా కోడైకూసింది,’ నాకళ్ళార చూచిందాకానమ్మేనా? నమ్మినాగాని—;

చిన్న మెత్తు మాటైతే అన్నానానిన్ను?

‘అనాటిమాటేనా, మీరు నన్ను నమ్మా డెక్కాపాడుస్తూండేది?’

‘కామామరి?’

‘అంతరాత్రి)కాడ మనిట్లోకి పరాయిమగా డెందుకురావాలనేనా, మీపుక్రోవం? వాడెవడో; యెందుకోచ్చాడో? దొంగో? ముచ్చో?...;

‘పేటిలో వహడూకాదు.’

‘పోనీ నానరసుడనండి.’ అని బంగారమ్మ గుడ్లురిమి అనగా—;

‘సానికి సరసులుంటారు.’

‘రంకుమొగుడనండి, నాడేమీ పోదు.’

‘నువ్వన్నిటికీ తెలియదావు. నీకేం? ఫలానాశాస్త్రులు పెళ్ళాం అని వేలెట్టి చూపుతాడు ప్రతిపాడగట్ట పెధవాను.’

‘తుంటల్లేదో అనుకుంటారని ధడుస్తూన్నారా? మనకావరం చూశ్వేని పెధవలెన్ని వేలుకుంటే? ఇలాంటి తుంటరిమాటలు పాటింపక విసిరిననట్టు తలవాల్చుకుని మీమానాన మీరు పోతుంటే; యేడిచి యేడ్చి వాళ్ళే పూరుకుంటారు.’

‘అంతకన్నా నేచేసేదేమిటి?’

‘నేనేం చేస్తున్నానో చూచారా? కలిగినకాడికి పునిస్త్రీపుణ్య మాంటూ మీక్షేమంకోరి కాస్తపరిశుభ్రంగా మొహం కడుక్కుని బొట్టూ కాటుకా పెట్టుకుని వీధిలోని యేపేరంటకానికో వెళ్ళేనంటే; మగాళ్ళమాటకేం; అందమైన ఆడదాన్ని చూడగానె, యెటువంటివాడికీ, అదోరకమైన దృష్టిచావల్యంవచ్చి తీరుతుంది; వాళ్ళకేం విషంపెట్టినోగాని, ఆముండలందరూ, కొంటిగా నవ్వుకుంటూ గునగునలాడుకుంటారు: అలాంటివి నేను లెక్కచేస్తున్నానా?’

‘ఆనవ్వులూ—గునగునలోనేవుంది యెంతఅర్థమైనాను.’

‘పోనీ; నాకేంపోయింది; వాళ్ళంతా నామీద బలాదురు. నేను కాస్త అందంగా నుటానని ఈపూరి ఆడవాళ్ళక్కూడా నేనంటే అనూయతే; అంతేగాని నోరెత్తి యేమాటైనా వాగేరంటే చెప్పతీసుకు పట్ల రాలకొట్టెయ్యెనా?’

‘నువ్వెంత ధీమాగానైనా నమర్థించుకుంటావు. అవమానంఅంటే అవలేశమైనా భరించుకోలేని బేలగుండెవాణ్ణవడంచేత, అలా అహారిస్తాను. నువ్వన్నదే నిజం;-’ దొంగతనంతప్పు—పాపం-ఘోరం; అని దొంగాడెరుగును. కాని;- వాడావని మాన్తాడా? వైగా వైపెచ్చు. యెంతమందంటే తనను దొంగాడనుకోనీ; లజ్జవడతాడా? అలానే; తప్పని తేలీనివాళ్ళకు మప్పొచ్చుగాని;- తెలిసినవాళ్ళకు చెప్పలేరు. వైగా—;

తాము తప్పుచేస్తున్నాగాని, వైవాళ్ళకేంబట్టింది వెక్కిరించడానికీ

చెప్పకోవానో అని మరింత గింజకంటారు, ఇది సామాన్యమనుష్యుల సహజ లక్షణం.' అన్నాడు;

'నరేగదా? ఇహ మనస్సాప్తే పాడుచేసుకోక నోరుమూసుకోండి.'

'మూసుకోకేం జేస్తూన్నాను?'

'మాటిమాటికీ ఈవూసెత్తు కోకండి మరి.'

'మాటాచ్చింది కాబట్టి—' లేకపోతే నేనెప్పుడైనా?'

'సూర్యాన్ని తగిన అదుపుల్లోపెట్టాలి లేకపోతే కొంపమునుగుతుంది'

'అకసుగాయ ననుకోడమెందుకు? అభమాశుభమా? దారికేం తెలుసు'

'మీకూ తెలీదుపాపం, కసుగాయా? పక్కానికొచ్చిన దోరకాయ యే మగాడికి నోరూరించదు?'

'వాడిపాపాన నాడే పోతాడు.'

'ఈవేదాంతం కట్టిపెట్టండి. జౌనుమరి, అవనిగూడ బిగిగాక, నెత్తి నోరూ కొట్టుకుంటే యేలాభం?'

'దానికలాంటి పాడుగుకాలబ్బపు, మానమర్యాదలు కాపాడుకోటం విషయంలో కేసలూ దానితల్లిని మరిపిస్తుంది. యేంబుద్ధి—యేమి తెలివి?'

జౌను; యెవరినోటికంపు వాళ్ళకింపు, పిల్లి కళ్ళుచూచుకొని వాలు తాగుతూ, పైవాళ్ళేవరూ నిన్ను చూళ్ళేనను కంటుందిట కమా?'

'ఏం కనిపెట్టావు నువ్వు.'

మొన్న పండక్కి కమలంమగడు మనుగుడువు కొచ్చినపుడు. వాణ్ణి చూచి యిదెన్నెన్ని తమాషాలు చేసిందో మీరేమెరుగుదురు?

'ఏంచేసిందో చెప్పు.'

'అతడిక్కడ నున్నాళ్ళూదీనికి పట్టవగ్గాలున్నాయా? మొగుడు చచ్చినముడెడను గదాయని, ఏమూల కూచుండిదా యేమన్నానా? దానిముస్తాబూ, షేలినవూ, విరగబాటూను; ఆనాలుగు నాళ్ళూ భూమిపైద సరిగా నిలబడిందా?'

'అంతేనా? కుర్రతనంగనక విచారమేమిటో యెరక్క.'

‘అబ్బబ్బా కుర్రతనమా? దానన్తంవచ్చినట్లు సాగనిస్తే యీ పాటికిదరు కుర్రాళ్ళను కనీయింపండి. ఇకమూట దక్కదు వేగిరం ఆజుస్తు కాస్తా.....’

‘హరిహరి!’ అని జోగన్న శాస్త్రి రెండుచెంపలూ మూసుకోగా-;

‘సరేలేండి; సాన్ని చేసుకోండి, నాకేం పోయింది? ఈపాడు ముండ సావాసంతో నాచంటిదానికేం ప్రమాదం వస్తుందోననేగాని, లేకపోతే నాకేం?’

‘ముద్దులకూతురూ మీరూ యేగంగలో దిగుతారో దిగండి;’ అంటూ రుసరుస లాడుతూ బంగారమ్మ లేచుక్కాపోయింది.

నాలుక అడ్డంగా కరచుకుని, ముక్కుమీద వేల్చెట్టుకొని, తేల్ల బోయి చూడసాగాడు జోగన్న శాస్త్రి-

౨

మార్గకాంతం జోగన్న శాస్త్రిగారి మొనటిభార్య కూతురు. ఇంతతో పీటలమీదకూచుని, అల్లుడికి కాళ్ళుకడిగి, కన్యాదానపలం సంపాదించిన సంవత్సరంజాటకుండానే పార్వతమ్మ పరలోకానికి వల్లగా బంగారమ్మను రెండోపెళ్ళి చేసుకున్నాడు శాస్త్రి.

పెళ్ళినాటికే వెన్నుమునిరిన వయసులో నున్నందున వెంటనే వ్యక్తులై కాపరానికొచ్చింది. ఈమెఅంత లెక్కలోని అందగత్తి కాక పోయినా, పద్మాలుగేళ్ళ పాలపొంగు దశలోనున్న బంగారమ్మ శరీర పొంకంమాత్రం నేర్పరియైన శిల్పికారునివల్ల తయారుకాబడ్డ తీర్చిదిద్దిన పోతవిగ్రహంలాగ పడుచుకారుకుర్రకుంకలకు ఆకర్షనీయంగానే వుంటుంది.

పెళ్ళికాలానికే జోగన్న శాస్త్రికి చత్వార ప్రవేశమైంది, అనగా నలభయ్యోపడి దాటిందన్నమాట.

ఆమెకోకూతురు వుట్టడం—పెళ్ళిఅవడమే కాకుండా కమలా వతికి పదోయేడు యీసుకూడ వచ్చింది.

ఇప్పటికీ పాతికేళ్ళు వైబడ పొడయింది బంగారమ్మ,
 మునలిమగని శక్తి సామర్థ్యాలమీద పూర్తిగా అసంతృప్తినొందిన
 బంగారమ్మయొక్క నడవడిక; ఇంట్లోవాళ్ళకీ, వీధిలోవాళ్ళకీ, బాగా
 వెల్లడయేట్టు ఆరోజుల్లో కొంత తెగింపుగానె నడిచింది గాని—,
 'ప్రసూతాంతాని యోవ్వనం' అనే శారీరక మర్యాద ననుసరించో,
 వియ్యాలం దేవుకూడనూ, కాస్తజాగ్రత్తగా నుండాలన్న సాం
 ఘికమర్యాదను పాటించో;

ఆ వెకిలి నడకయొక్క మాకుమూత్రం తగ్గించింది చాలమట్టుకు;
 జోగన్న శాస్త్రి మంచి నీమనిష్టలుగల ఆయితాగ్ని హోత్రి అవ
 డంచేత, కళ్ళారాచూచిన పెళ్ళాయొక్క అవమానకర నడవడికకు
 చాల యేవగించుకున్నాడేగాని, కడుపు చించుకుంటే కాళ్ళమీద పడు
 తుందన్నట్టు చేసేదేమీలేక తనలో దాని తల్లడిల్లుతూ. మనసు రాయి
 చేసుకున్నాడు; మునలరికంలో, పడుచుపెళ్ళం మూలంగా దాపరించిన
 యీదుఃఖంతోనే కళ్ళుతూండే శాస్త్రికి పిల్లపిడుగల్లే మరోయాపద
 కూడ దాపరించింది.

మొదటిపెళ్ళంకూతురైన సూర్యకాంతానికి గర్భాదానమైన
 ఆర్మెలలోనే మగడు కలరావ్యాధికి బలైపోయినందున అబిడ్డభారం
 కూడా తనమీదే పడగా, శాస్త్రియొక్క దుఃఖం మరింత పెచ్చరిల్లింది;

తన కమలావతికంటే సూర్యకాంతం అందంగా వుండడమే బం
 గారమ్మ కళ్ళలోకారం జల్లినట్టయింది. అందుచేత యేదోవిధంగా నవతి
 కూతుర్నీ, మునలి మొగుణ్ణీ ఆడిపోస్తూనే వుండేది.

తనపంసారానికి ఆదిశక్తి హోదాలోవున్న పెళ్ళాన్ని మందలించు
 కోలేక—; తల్లిచావు కూతుర్నీ పెట్టేహింసలకూ, తన్ను వెతిరేకించి
 చెప్పే జబాబులకూ, తాళుకోలేక; మధ్యనుబడి మాడిపోసాగేడు శాస్త్రి

తానూ, తనబిడ్డ యెల్లప్పుడూ కడిగిన ముత్యాలలాగ ముస్తాబై
 కూచోడమున్నూ అంట్లుతోమే దగ్గరనుండు, అన్నాలువండి వడ్డించేవర

కూతుండే, యింటకు చాకిరీని, సవతికూతురు మీనకు తోనేసింది బంగారమ్మ. ఏజన్యాన్ని చేసుకున్న పాపభారమో, ఈజన్మలో వైధవ్య రూపంగా మోయాల్సివచ్చిన సూర్యానికి, ఇంటిచాకిరీ భారంకూడా నెత్తిని బడ్డందున అదీ, యిదీ. మోయలేక ఆసుకుమారియొక్క సుఖ మనేదే శుద్ధమంగళమై పోయింది.

వండు తమలపాకులాంటి బిడ్డయొక్క శరీరం యిలావంటింటో పొగచూపి పోతుంటే, చూల్లేక శాస్త్రి కంటతడిపెట్టని ఘడియేలేదు.

ఆమెకష్టాలకు పశ్చాత్తాపంతో నోదార్పు చెబుదామన్నాగాని, గంగానమ్మలాటి బంగారమ్మ నోటికిజడిచి, తనలోదానే తల్లడిల్లేవాడు శాస్త్రి కూతురూ తానూ ముస్తాబై, బంగారమ్మ పొరిగింటికి పేరంట కానికివెళ్ళగా, అదేసమయ ముకున్న శాస్త్రి. కూతుర్ని చూచి—

‘అయ్యోతల్లీ యెంతసలిగి పోతున్నావే;’ అంటూ కన్నీల్లోడ్చగా—

‘అదేంనాన్నా విచారించకండి.’ అంది సూర్యకాంత.

‘నీశ్రమ చూళ్ళేనే తల్లీ’

‘నాకేంశ్రమండీ; సంసార్లం కామూ?’

‘అయితేనో; నీక్కొస్త సాయమైరా చేయదుగదా? అంతా నీ నెత్తియీదే పోవాలా?’

‘పోనీస్తురూ; అమ్మ పెద్దది—తెల్లి చిన్నది; వీరిద్దరూ కూచుని తినదగ్గవారేగా?’

‘ఇకనీకేం సమాధానం చెప్పనే వెళ్ళితల్లీ;’

‘నాకేమీ కష్టంలేదు నాన్నా, యిలాంటి వింకోవడింతలు పనులన్నా చేస్తే కలగనివిచారం, మీకన్నీళ్ళుచూస్తే యెగతడుగుమైనావచ్చి బాధపడతాను నాన్నా.’

అంది సూర్యం తనచెమ్మగిల్లిక విశాలనేత్రాల్లో బేలగాచూస్తూ.

‘తల్లిగొంతుగ్గోసి నందుకు, నువు సుఖంగా—;’

అని బావురుమన్నాడు శాస్త్రి.

‘విచారిస్తేనయ్య చంపుకుతిన్నట్టే నాన్నా; మీకునేను చెప్పిదాన్నా?’

అంటూ తండ్రిని కావలించుకుని పెక్కి పెక్కి యేడవసాగింది, సూర్యం;

శాస్త్రి దుఃఖంకూడ హెచ్చయింది యిద్దరూ దుఃఖోద్యోగంతో నోరు మెదవలేక అలానే శోకాన్ని దిగమింగ ప్రయత్నం చేశారు బలవంతంగా. ఇంతలో పేరంటానికెళ్ళిన బంగారమ్మ వస్తూన్నట్టు చప్పుడు కాగా;—అదిరిపడి లేచి నెళ్ళిపోయాను శాస్త్రి;

సూర్యకాంతం వంటి-టోకి న్నడుగుంది.

‘నూయింట్లో ఇహ పనికిరాదు.’

‘ఎక్కడికి పోతుంది?’

అన్నాడు బంగారమ్మకు జనాబుగా తోగన్న శాస్త్రి పిచంగా;

‘ఎక్కడికా? పట్టకాట్టోకి.’

‘హరిహరీ.’

‘లేదా జుట్టుతీయించినా సరే.’

‘సిక్కుత పట్టునలెందుకు బంగారం?’

‘అదంతా నాకు పోతుంది.’

‘అడపిల్ల మొగుడితో పోవాలి; లేక—’

‘మొగుడి దస్తిరకే?—’

‘వాడిలాగ చావవున్నావా?’

‘ఏమొ; చస్తుందో ముతమారుతుందో?’

‘బాగుబాగు.’

‘బాగోవోగో; చెప్పానుగదా?’

బంగారం! నువ్వలా పట్టుపడితే యెలా? అత్తారిల్లు అడివైపోనే పోయింది. దానితల్లిగనక బతికుంటే కడుపులో పెట్టుకోదూ? నేనింకా బతికుండికూడా, దాన్నెలా హింసపెట్టను?

‘మీరినేమాట బావుంది. దానితల్లిలాగ నన్నుకూడ చావమంటున్నారా? అలాగే; మీయిద్దరికళ్లు చల్లబడేలాగు నేనే పోతానండి’

అంటూ బంగారమ్మ వెక్కి-వెక్కి యేడ్వసాగింది వైటచెంగు ముఖమీద కప్పుకుని;

‘దాన్నెక్కడికి పోమ్మనేది?’

‘ఎక్కడికీవద్దు, మంగలాణ్ని పిలిపించి—’

‘వచ్చే మాఘమాసంలో;’

‘అబ్బో! ఇంకాపది నెలలుండే?’

‘అంతేగా?’

‘మీకంత నిరసనగానుంది. నామట్టుకు, నిముషమో యుగంలాగుంది మీకూ మీయమ్మాయికీ. సిగ్గుజల్లేవు ఈవల శిష్టాచారవంతుల్తో వియ్యమందాను కూడను. మాపుట్టింటి ఆచారాలు మీరెరగండిగాదు.’

‘అభిమాన భయం యెరగని కనుగాయ. దానికింకా కొన్ని సరదాలైనా తీరలేదుగదా; మొగుడు సంగ తెలావున్నా దానికింకా తల్లి తాలూకు దుఃఖమైనా చల్లాలేదు. ఇంతలోనే హడలబెట్టగూడదు. నేను మాత్రం బ్రాహ్మణ్ణిగానా?’

‘సరే; దానిసరదాలన్నీ తీర్చుకునేటప్పటికి మనదురదకూడ తీరుతుంది. మీరైతే అమ్మాయికి అచ్చిసరదాలూ తీరుద్దామనుంది కాని—’

‘నేనుమాత్రం పూరుకునేదిలేదు. మంగలిసోముల్ని రేపేపిలిచి, ఆకాస్తతరవాయీ తీర్చేస్తానుండండి. దాన్తోగాని మీతండ్రి కూతుళ్ళ సరదాతో వళ్ళుతిమ్మెరకూడా వాడుతుంది.’

అని రుసరుసలాడుతూ, బంగారమ్మలేచి వెళ్ళిపోయింది.

‘శ్రీరామచంద్రా! నాసంసారాని కెన్నెన్ని తిప్పలొచ్చాయి;

వయసు ముదిరినవాడికి పడుచుపెళ్ళా మేమిటని లోకులంతా అడిగి పోస్తున్నా తోనేసి, యీదండుముండను మెడకు తగిలించు కున్నందుకు అనుభవించావా? ఈరాక్షసి అనుకున్నంతపని చేసితిరుతుంది. సందేహం

లేదు. అందుకు తగిన యెత్తెయ్యెత్తి సూర్యాన్నా యాపదనుండి తప్పించాలి.

కాస్తవయసు ముదిరితే అందే అంగీకరిస్తుందిగాని, ఈబాల్యా వద్దలో బలాత్కారంగా అలాంటివని చేశామంటే, హడలి చచ్చిపోమా?

నెలరోజుల్లో మూర్తం పెట్టి 'రేపు' అనే ముక్కను మరిపిస్తాను. ఈలోపున రాజమండ్రీ వెళ్ళి, చెల్లితో మాట్లాడి, సూర్యాన్నీ యాపద నుండి తప్పించేనూత్రం ఆలోచిస్తాను. సుభద్ర చాల తెలివైనది. కర్రాడు రంగారావుకు రివిన్యూ యిన సైక్టరువోగం అయ్యాక వెళ్ళిచూశ్లేదు. తల్లి బిడ్డల్ని ఎలకరించినట్టూ వుంటుంది, ఈరాకాసికి తగిన బుద్ధిచెప్పే లోలోచన సంపాదించినట్టూ అవుతుంది. అందుకు రేపే బైల్దేరి రాజ భుండీ) వెళ్ళివస్తా.

స్త్రీ: 'సోమేశ నిర్దక్షిణ మర్థలాభం'

అన్నాడు: కాబట్టి దక్షిణానికి రేపుకళమీ సోమనాకం దివ్యంగా వుంది.

సూర్యాన్నకి వాళ్ళరంగారావుకి వెళ్ళిచెయ్యమని కాళ్లావేల్లా: డి, కావలసినంత గోల పెట్టింది చెల్లాయి సుభద్ర.

లేనిసంసారమని నేనే వెనకతీసి, దీ: పునరంతా కట్టుకున్నాను. పడినగోడలు పడ్డలేవుంటాయా? లేనిసంసారాలు తలెత్తడం—ఉన్న సంసారాలు వుల్లాసీదా అపవదలూ నా జీవితంలో యెన్ని చూచానుగాను?

కుర్రాడు తెలివిగా చదువుకుంటున్నాడు; వాళ్ళకూడా గుడ్డకూ తగినవుద్యోగం సంపాదించుకోలేడా; అనుకున్నానుగాని, నన్ను మెడలు విరిచి, తనకు దగ్గరసమ్మంధ మంటూ, రోగిప్టిపీనుక్కి కట్టిపెట్టించింది దానితల్లి. ఇంతకూ సూర్యంనెత్తిరాత యిలావుండగా, చెల్లితో వియ్య మందేభాగ్యం యెలాక్కలుగుతుంది నాకు?

రంగడిభాగ్యాని కేంటోటూ? రివిన్యూ యిన సైక్టరువోగం చేస్తున్నాడుగతా; క్రమంగా డిపిటీకలగలేరుకూడా అవుతాడు. అలాంటి యోగం దీనికి లేదేరా? వాడింకా పెళ్ళాల్లేదు. ఏయదృష్టవంతు రాలికి మగడాతాడో; దురదృష్టవంతుణ్ణి నేనుగనక విడుచుకున్నాను.

గాని. ఇప్పుడు వాడున్న స్థితికి, జమీందారీ నమ్మందాలే వచ్చిపడతాయి కాళ్ళమీద. వాడి కేం లోటు?

‘అని గతజల కేతు బంధనంవలె’ వెనకటి తన తెలివితక్కువను తలపోసుకుని, రాజమండ్రికి ప్రయాణంవట్టాడు జోగన్న శాస్త్రి.

౪

‘నూర్యం కలాసాగానుందా అన్నయ్యా?’ అని శుభద్రమ్మ అడగ్గా;

‘అ! ఆరోగ్యంగానేవుంది.’ అన్నాడు జోగన్న.

‘వదినదాన్ని బాగాచూస్తుందా?’

‘సవ తల్లి ప్రేమగా...’

‘పాపం దానిరాతలా బద్ధలైంది.’

‘స్వయం శృతాపవాధం’

‘ఏమిటో అన్నయ్యా! మన మలానుకుంటాంకాని; భగవన్నిర్యాణాని కెవరు మార్పు చేయగలరు? ముంచైనా చెడ్డయినా జరిగిపోయాక అనుకుంటాం; మంచిజరిగితే తనవర్జి అనీ—; చెడ్డజరిగితే—;

‘దైవసంఘటననీ అనుకోడం మనుషులకు అలవాటేగదా అన్నయ్యా!’

‘నిజమేగాని చెల్లాయ్, ముందు జనగబోయే ఘటన ననుసరించి మనసుకూడ మారిపోతుంది.’

‘అదే భగవంతునిశక్తి, అంతా దాంట్లోనేవుంది. మనమే పొరబడుకుంటాం.—చుటిది కమలం బావుందా?’

‘దానికేం లోటు? కలిగిన సంసారం పైగాతల్లి సంరక్షణలోనుంది.’

‘బౌను నిజమే;’

ఏచుగంత తండ్రికంటే—; యేకులబుట్టంత తల్లి మేలంటారు.

‘అక్షరాలాసత్యం; నేనెంత గారంగా చూస్తే నేం? తల్లిలేనిలోటు నూర్యం యెంతనుభవిస్తూందో చూడ్డంలేమా నేను?—

‘అందులోనూ, స్వంతకూతురుగల తల్లికి నవతికూతురిమీద

ప్రేమ అనలేవుండదు. అది లోకపరిపాతు;'

'ఔను చెల్లాయ్! కడుపులో ప్రేమ లేకపోడం సహజమే,'

'ఇంకో అడుగు ముందుకే వేసింది గాబోల్తు మావదినె.'

'వకడుగా; నీ మొహం! పదడుగు వేసింది ముందుకు.'

'తిట్లూ దెబ్బలూ కూడా మొదలెట్టిం దేమిటన్నయ్యా!'

'అదైతే నయమే;'

'ఇంకా యేం జేస్తుంది?'

'చెప్పకుంటే సిగ్గేస్తుందమ్మా; నాకు నోరుకూడ రావడంలేదు.

ఆమె సీచన్వభావం వెల్లడించడానికి.'

'ఉంటారు గయ్యాళిగంపలు ప్రపంచంమీద. అదంతా నీగ్రహ పాటు; ఈశ్వరుడు తిండానికి నోటెరువైనాదం పెట్టినందుకు; పెద్దవదినె పార్వతమ్మ చదికాలాలపాటు బతకొస్తూ; ఆమె నిజంగా వాళ్ళతో;

'నమ్మడిగా అంటావా? దురదృష్టవంతుడుకి అంతమంచి గృహిణి యెలాదక్కుతుంది నీవెరిగిని;'

'పోనీ అన్నయ్యా! ఆమెకు కాలం తీరిపోయింది. ఈవిడబిడ్డల్ని మిమ్మల్ని ఆదరంగా చూడకూడదూ?'

'అయిల్లాలు పోయిన విచారంకంటే, ఈగయ్యాళి దావరించిన యేడుపెక్కువైది నాకు. ఇంతకీ, నీతిమంతురాలైతే చెప్పకండి.'

'ఏం చెప్పను చెల్లాయ్; అంటూ శాస్త్రీ బేలగా చూడగా--;

'ఛీ ఛీ! అదికూడ అనుమానమేనా?'

'అనుమానమైతే నయమే;'

'ప్రత్యక్షంకూడనా?'

'నాకేగాదు. లోకానికంతకూ. టవటమాయే;'

'ఇవళివా! అంతమట్టుకొచ్చిందా? నాన్నయైన భగీరథశాస్త్రులు గారి కీర్తికి నేటికిలాంటి సీచపుకోడలు దొరికిందా?'

'అదేనేను మొత్తుకునేది. నన్ను వేపించుకుని తినేది. నరేనరి; పాపం

చూర్మాన్ని నానాకారుకూతలతో ఆడిపోయడం మొదలెట్టింది.

‘చైతా—, దానినడవడిక చెప్పోయిందటూ సాపపుబండి తోలడానిక్కూడ కనకామందూ చూశ్శేదు.’

‘శివశివా!’ అంటూ చెవులుమూసుకుంది సుధద్రమ్మ.

ఇంకా యేమడిగావు; ఇదంతా వకందుకొచ్చిందనుకుంటాను. తనస్వంతకూతురైన కమలానికంటే, నవతికూతురందంగా నుండనేల?

‘నేకడుపుబ్బ అనేకరకాలగా తీర్చుకోవడానికి మొదలెట్టింది.

‘బాగుబాగు.’ అంటూ ముక్కుమీద వేలుపెట్టుకుంది సుధద్రమ్మ.

‘అందుకెలాగైనా దానికి ‘వపనకర్మ’ చేయించేసి, వీచ్ఛావిట్లోనైనా రానీక, నంటింట్లోనే మాడిచేదామని దానితలంపు

‘సావం కసుగాయ; దానికే తెలుసు? ఇదిలే పడుతుంది-కొడితే యేడుస్తుంది. దానికింకా వాలుజట ముచ్చటైతూ తీరేదు.’

‘అడవ చూచినపుకల్లా యీగయ్యూలి మరింతశళ్ళలో కారం జల్లుతోసాగింది నవతికూతురు జడముందర స్వంతకూతురిది యెలకతోక చూసింది. అదో కొండ్లేపు.’

‘దానికళ్ళనీళ్ళే పోతాయి. యెవరందం యెవరికొస్తుంది; ఆమె పాపబుద్ధిగాని;’ ‘అంచేత ఆకురదాని జుట్టెలాగైనా తెగ్గొరిగించేసి బోడిముండను చేదామని;’ ‘అ-తమాత్రిలో తనకూతురి అందం యెక్కువై యెలకతోక యెక్కువతుందా?’

‘తనకూతురిజడ యెదగకపోయినానలే; నవతికూతురికి బోడి తల కావాలి.’ తిన్నాడు జోగన్న శాస్త్రి

‘సావం; మొగుడేవిటో; చావడమేమిటో యెరగని కురదాని కా యీబెడద?’

‘అలానేవుంది. చెల్లాయీ;’

‘మరీపోరెలా చల్లార్పు కంటారు?’

‘అదేనిన్ను నలహాచేదామని వచ్చాను. మంగలొక్క పిలిపించి

అకాస్త తరవాయీ తీర్చేదామని చూచిందిగాని; నీసలహా తెలుసుకుంటే మంచికని, నెల్లాళ్ళు వాయిదాపెట్టి యిలా చక్కావచ్చాను.'

'మంచిపనిచేశావు. పోనీ అన్నయ్యా నీబిడ్డాహాటీ నాబిడ్డాటీనా; ఇక్కడికి పంపెయ్యరాకూ సూర్యాన్ని?'

'పంపెయ్యమన్నావా? నాకూ అదేతోస్తుంది. అలాగైతే దాని కడుపుడుకు తీరుతుండేమొ?'

'తప్పకుండాను; ఈవృద్ధాప్యంలో మీకు గృహభిద విచార ములూ లేకుండా సుఖించవలెనా సుఖస్తారు ' అని సుభద్రమ్మ అనగా; అలానే పంపేస్తాను. అన్నాడు జోగన్నశాస్త్రి.

X

'వాసేవ్! దరిద్రగొట్టా! పడమటింట్లోపాచి అలాసేనా? వీళ్ళా విట్లోదుమ్ము ఇలాసేనా తుండవడం? నువ్వెక్కడ దావరించావే శనిముండా. అంటరిప్పేలాలు ముసివడలేలేదు; మొన్ననేకొన్నాను నీమనెండి తప్పేలా కోరుకొండత్తీగలో, నెల్లాళ్ళన్నా అవలేదు పచ్చడి బద్దలాయెల్లాగ అరగతోమేసిందో; నీమొహమిచ్చా అలాచూస్తావేం మొఖమంత కళ్ళుచేసుకు?'

నాకు చెడిపిగానీ పెడతావాయేవిటి; నీచూపుమండా;

అదుగో; అవేనేర్చావు చూబాడకపోడమే మందనుకున్నావా? అదోటి నేర్చావు. బుడిబుడి దుఃఖాలు. మాటంటే యేమవు— పనిచెబితే పాడూ భగ్గమూను. చారులో వుప్పెక్కువేశావే;

అంటే—; మన్నాడు చప్పిడిచారే తగలేస్తావు నామొహమిడ.

పప్పు అలామాడ్చేసి కాటోబెట్టావేం; అంటే—;

ఇంకోనాడు బద్దలకుబద్దలే వుడక్కుండా పారేస్తావు.

చంటిదానికి తలదువ్వికోన్ని వేడిన్నీళ్ళుకాచి, వళ్ళుతోమి స్నానం యేనాడైనా చేయించావా? యేవేళచూచినా నువు ముస్తాబూ, నీస్తా

నమూగాని; పెదవముండ కీవేమాలేటి? సానివోదామనుంది కాబోలు; అవనేఅయ్యవు. నీవేమాలూ-నీవగలూ- నేనెగ ననుకుంటూన్నావా?

అదుగో అలాసలుక్కుంటే యే తెలుస్తుంది? వగలేడువు లక్షణమే అది. కన్నీళ్ళు రాలకపోయినా, పైటచెంగు చాటుచేసుకుని; ఎంతో వెక్కిరింపజేసే యేనువులాగు వులిక్కిపడ్డం యెవరికీ జాలివేయదు.

పెంకితనం-మంకుతనం-రంకుతనం-అన్నీ తోసుకుపోతాయనేగా; మాటాడితే బావురుమని అరవడం? ఆఖరికిలా మొండికెత్తావు? మాట మీదపడేసరికిల్లా యెగిరిచక్కాబోయి తండ్రితో గుడ గుల్లాడుతూ, వున్నవీ లేనివీ, చిలవలూ, పలవలూపన్ని చెవులోపూది వస్తావు. నువ్వోలో అందగ త్తినని, చంటిదాన్ని వెక్కిరిస్తూంటావు;

యెన్నాళ్ళలా వెక్కిరిస్తా చూస్తానుగా: ఆజుట్టుకాస్తా దిగ్గొరిగిం చేస్తే నేగాని నీపొగరూ—యెగిరిపాటూ, అణగవు.

చంటిదానికి వేళయింది, కాఫీతగలెయ్యి, కొయ్యబొమ్మలూ అలా నిలబడ్డావేం! ఇహచాలించు కూనిరాగం.

అంటూ; నిమిషాని కైదువందమాటల హైస్పీడులో చెడామడా నోటికివచ్చినట్టల్లా, అనేసింది బాగారమ్మ నూర్యాకాంతాన్ని.

ఈసుగుణశీల, నవత్తలియొక్క ఘోరలక్షణాల్ని తాగాయెరిగిన దవడంచేత యెంతో అవసరమైతేనేగాని జవాబే చెప్పిందిగాదు.

‘ఏం బెల్లంకొట్టిన రాములొగ మాటాడవు; కాఫీ అయిందా? అని బంగారమ్మ గుడ్లరిమి అనగా—;

‘బెల్లం లేదమ్మా.’

‘అయ్యో, అప్పుడే అయిపోయిందా? మొన్న నేకదూ వంపుబెల్లం తెప్పించాను.’

‘బాను; ఈమూన్నాళ్లనుండి, చెల్లికి, నీకూ, రెండుపూటలూ కాఫీ ల్లాకి, చెల్లి పెరుగన్నంలో నంజుకోడానికీ, సరిపోయిందమ్మా;’

‘నోనీ దొంగరండా? నువుకూడా కాధీతాగుతున్నావు కాబోల్దు;

లేకపోతే యివ్వాళకూడా సరిపోవాలి; బెల్లం; అప్పుడే?

‘రామరాము! నేనెన్నడూ కాఫీముట్టుకోనమ్మా, చెల్లాయి నడుగు;’

‘బాప్తుంది. చంటికుర్రోదానికేం తెలుసు? నేనుచూస్తానా, చేస్తానా; కానలసినంత బెల్లం, పాలూ వేసుకుని చిక్కనిది, నువు తాగింతర్వాతే ఇంకోయిన్ని వేన్నీ ధృకలిపి మాముఖాన పారబోస్తావు,’ అంటేగా!

‘నారాయణ; అలాంటిమాట లనకమ్మా,’

‘ఛీ; నోగుచుయ్; నాకెదురు చెబుతావా భదవా?’

‘నువు తాక్కపోతే యేరంగు... .. కన్నా చాటునీచాటునీ అందిస్తూన్నా వేము; లేకపోతే బెల్లం అయిపోవడమేమిటి?’

‘రామరామా,’ అని కన్నీళ్ళు కారునూ రెండు చేతుల్తోనూ చెవులు మూసుకుంది సూర్యం.

‘ఛీ రంగయ్యదా; ‘రామరాము అని నీనోటోడో అనగా నింజే;’

‘నోనోనోమాల కెక్కండి అపాపం. ఈరభవంతావిలన, జోగన్న శాస్త్రి అక్కడకు వచ్చేప్పటికే;

తనమాఖా తిండిమాడకుండా వుండగలందులకై, ముఖం తుడిచేసుకుని, యేమియెక్కవల్లు నిలబడింది సూర్యకాంతం.

‘నాకేం భయమనుకున్నావా? మానేశావేం! యింకాయేమివు.’

అని బంగారమ్మ గద్దించగా—;

‘ఈరభవేమిషే? అని జోగన్న శాస్త్రి అనగా—;

రభసాలేదు, రంగీలేదు. కాఫీలోకి బెల్లం అవుడేఅయిందా. అంటే

గంగాధరుడు నెత్తిమీదికెక్కాడు మీగారాలమ్మాయికి

‘పాపందాన్నిం కెందుకేడిపిస్తావు?’

‘నేనేడిపిస్తున్నానా? పైగా కూతురిని పెనకేసుకొచ్చి నన్నిలా అడిపోస్తారా!’

‘కమల వహటీ, సూర్యం—;’

‘కాదు. ఎందుకొతుంది?’

‘నేను నీకు మగణ్ణి అయితే; నాకూతురు నీకూతురే;’

‘కాదు’

‘నేను మగణ్ణికానా?’

‘మీరెలా అనుకున్నావరే;’

‘అలాగైతే నాయావదాస్తీ, నాకూతురిదే;’

‘అంతమట్టుకొచ్చిందే; అదీ చూస్తానే; మీకూతుర్లో మీదో;
చూ పిస్తాను తొందర పడకపోతేసరి.’

అంటూ ఛరల్మ లేచి వెళ్ళిపోయింది బంగారమ్మ.

౩

‘నిజ్జేపంలాటి పిల్లా యెలాఅయిపోయిందో అన్నయ్యా!’ అని
సుభద్ర జాలిగా అనగా—;

‘ఏం చెయ్యను నవ తల్లి... ..;’

అయ్యో, అయ్యో! మాణిక్యలాంటి పిల్ల, బంగారపుబొమ్మ,
ఇలా మార్చేశారు.

‘దానిరాత బావుంటే—;’

‘తల్లీ బతుకునంటారా?’

‘మగడూ గొంతుకొక్కయారా?’

‘బేను నిజమే అన్నయ్యా!’

అంటూ నూర్యాన్ని నందిట్లోకి తీసుకుని, తలనిమురుతూ, కన్నీ
ళ్ళొత్తుకోసాగింది సుభద్రమ్మ.

‘చెల్లాయ్! ఇహనాబిడ్డకాదు నీబిడ్డనుకో; నూర్యానికి నీకోడల్లే
కాపరంచేసేయోగం లేకపోయినా—కూతురై కాపరానికి సాయపడు
తుందనుకో చెల్లాయ్.

‘అయ్యో! యెంతమాటన్నయ్యా; మానవజన్మయెత్తిం తర్వాత
యిలాంటి ఆపత్తులు అనేకమందికి వస్తూనేవుంటాయి. కావలసిన వాళ్ళై

వరో వహరు కడుపులో పెట్టుకోకపోతే, యిటువంటి అమాయక — అనాథలగతేం కావలసింది. నేనొహళీ నవ్వుకట్టివా అన్నయ్యా? నూర్యానికేమీ పరవాలేదు. దీనినేవిధమైన చీకూచింతా లేకుండా పోషించేభారం నాది.'

'ఇహ భయంలేదు. నాతల్లి సుఖపడుతుంది.' అని శాస్త్రి అనగా—

'మరేమీ త్రోవలేదన్నయ్యా; ఆగయ్యాళిది అడ్డమైనచాకిరీ, నీనిలూదకు నెట్టేసిందిగాబోలు, చూడు, లేతమామిడి చిగుళ్ళవంటి దీని జేతులెలా కాయలుగాచినవో, అంది సుభద్రమ్మ.

ఈసమయానికే రంగారావు క్యాంపునుండివచ్చి గుమ్మంలో బుడిదిగి, ఏచ్చావిట్లోకి చక్కావచ్చి—, తల్లితో మాటలాడుతున్న మేనమామ జోగన్న శాస్త్రిని, నూర్యాన్ని చూచాడు.

చిన్నప్పటి కొన్నియానవాళ్ళుబట్టిన్ని. మేనమామకూడ వుండడంచేసినా, ఆమెయొక్క బాల్యవిధవా లంకాకాలమబట్టి. నూర్యాన్ని పూహించుకోగలిగిన రంగారావు కామెయాకారంలో, పరిపూర్ణ వికాసవంతమైన నిండు యౌవనకళ గోచరించి ఛకితుడయ్యాడు.

'రంగా! చూచావు...! ఈయమ్మాయి యెవరు చెప్పినో,'

'వోన్! మేనమామ కూతుర్ని మరిచిపోతారా? యెవరైనా?'

'అన్నాడు కోటుతీసి పాగాబల్లకు తగిలిస్తూ రంగారావు.'

అతణ్ణి వోడకంటితోచూచి తృప్తిపడిన నూర్యకాంతం సిగ్గుతో, మేనత్త సుభద్రమ్మ చాటుకు జరిగింది.

'బావేశాదులే! ఆలాసిగ్గు వడతావే?' అని సుభద్రమ్మ అనగా—

'బీదబావే కమా?' అంటూ యెత్తిపొడిచాడు రంగారావు.

'తీరుదినాయనా భాగ్యం సరదా,' అని జోగన్న శాస్త్రి అనగా;

'బిడ్డకళ్ళలో నిరివుంది. మనమంతా వుండగా దానికేంటూ?'

'కూటికీ గడ్డకీ లోటులేదుకాని—,'

'భగవంతుడు చేసినదానికి మనమేంచేస్తాం?'

‘అ! భగవాతుడి కింకేంపనీ లేదుగాబోల్తు, పుస్తకట్టకం, పుణికయ్యడం?’ అన్నాడు రంగారావు నవ్వుతూ.

‘రంగా! నీకెన్నిసార్లో చెప్పాను. దేవుడిమహిమను గురించి. వెటకా రాలాడొద్దని చూచానా అన్నయ్యా! మాకిద్దరికీ రోజూ యిదేచర్చ.’

‘ఈకాలు మనుష్యులం తేనమ్మా; ఈచదువులూ వీళ్ళాను.’ అన్నాడు జోగన్న శాస్త్రి

రంగారావు సుభద్రమ్మ కొక్కడేకొడున, పితృగండాన్ని పుట్టేడో యేమొ; ఇతడుభూమిదవడ్డ నెలదాటకుండానే తండ్రి దాటిపోయాడు.

నాలుగేకరాల భూమిదవచ్చే సామాన్యాదాయంతో సుభద్రమ్మ సంసారంగోష్ఠంగా నడుపుకుంటూ, కమారుణ్ణి బి, ఏ; ప్యాసుచేయించింది

రంగారావుకు స్వతహాగా కలిగిన తెలివితేటలకు తోడైన అదృష్టం ఫలించిందో యేమొ; చదువుచాలించిన సంవత్సరంలోనె, రివిన్యూ యనస్పెక్ట్ రయ్యాడు.

వచ్చటి శరీరంమీద పనివాడితనంగా చెక్కిదిద్దబడ్డట్టి ఆయన యవాలు చూచినవాళ్ళకెంతో ముచ్చట గొలుపుతూంటాయి. నూ నూగు మీసాలంకురిస్తూన్న ఇరవైరెండో సంవత్సరం వయసు.

కట్నాలూ, కానుకలూ, జోరుగా యిస్తామంటూ నాలుగైదు సమ్మంధాలు వచ్చినై గాని, తహసీల్దార్ అయ్యేవరకూ, పెళ్ళాడనవి శవ దంపట్టాడు, కేవలం మేనత్తకొడుకైనందుకు సూర్యకాంతాన్నే రంగారావుకుచేస్తే ఆబాలకీయవస్త కలక్కపోనుగాని—;

దైవఘటన యిలావున్నందున, బాధ్యతవహించిన, జోగన్న శాస్త్రికి భాగ్యవతుడైన అల్లుడిమీద భ్రాంతి కలిగినందున, రంగారావు కింతవరకూ పెళ్ళి కాకపోవడమూ, సూర్యానికి పెళ్ళిపెడకులూ తీరి పోడమూ జరిగింది.

నవితల్లి సాధింపు చల్లారిపోడమూ, మేనత్తచేసే యూదరమూ, సూర్యానికి నచ్చినందున, కొన్నాళ్ళక్కడనె పుండడానికి అభ్యంతరం.

చెప్పనందున, కూతురిని చెల్లెలికి వప్పించి జోగన్న శాస్త్రి గోకవరం వెళ్ళిపోయాడు. నిర్విచారంగా

2

‘సూర్యం!’

‘అ!’

‘బావేకనూ, సిగ్గుపడతావే?’

తలవాల్చి ముసిముసినవ్వులు నవ్వుకుంది. సూర్యకాంతం.

‘సిగ్గుపడకు తల్లీ!’

... ..

‘పెద్దదానివైనావనా ఈసిగ్గు? చిన్నవ్వును నిన్నెత్తుకు తిప్పేవాడేకనూ బావ?’

సూర్యంతలవాల్చి వోరకంటిచూపులతోనే జవాబిచ్చింది మేనత్తకు ఆడపిల్లలు లేనందున. ఇంతకాలానికి అన్నకూతురు తనింట్లోకి వచ్చాగానే సుభద్రమ్మ ఆనంద చుక్కల్లోని కెక్కింది.

ఈమేను రంగారావుకు చేసుకుందామని చాలాతంటాలు పెట్టది. దైవభుటన యిలావుండగా మరోలాగెలా అవుతుంది.

కేవలం కోడరికమేచేస్తే యెంతానందించేదోగాని, చుట్టూచూపుగా వచ్చిన సూర్యాన్నిచూచి పరమానంద భంతుకాలై, యెంతో ఆనందంగానూ, ఆదర్శంతోనూ, చూడసాగింది. యేతల్లికూడా, కూతురి నిశిత మమకారంగా సూర్యునివేళ్ళుండరు.

ఇలాచేత్తో చీపురువట్టనివ్వదు. చాత్తో చాదెపనిశ్యయినా తోడనివ్వదు. అన్నంచెట్టి తిన్నాతరువాత కంచంకూడా కడిగేది సుభద్రమ్మ

రంగారావు యెన్నోవుస్తకాలు సంపాదించి పెట్టాడు బీరువాలో, భోజనాలై తీరుబడిగాకూర్చున్నాక, పురాణమో, నాటకమో, నవలలో, తీసి సూర్యంచేత చదివించి వింటూండేది సుభద్రమ్మ సంతోషంతో

సుభద్రమ్మ మంచిజ్ఞాని; భారతభాగవతాలు అనర్థశంకా చదివి అర్థం చేసుకోగలంత చదువుకూడ వుంది.

నంగీతజ్ఞానం లేకపోయినా, పురాణకాలక్షేప శైలిలో యీమె పద్యాలుచదువుతూంటే, వీనేవారికెంతో ఆనందంగానుండేవి. భాగవతం లోని ప్రహేళిక—గజేంద్ర; మొదలైన భక్తిరస ఘట్టాలు ఈమెశరీరం మరిచి గొంతెత్తి చదువుతూన్నపుడు గనకమింట; యెలాంటి పాపండుని కైనా బుద్ధిమూరి, భక్తిలో పడతాడు.

ఈకాలపు నవలలంటే; సుభద్రమ్మకు తలనొప్పి, కాని, మేనగోడలు సూర్యానికి ఆనందం కలిగించడానికే యేదై తేనేం? అంటూ; అభ్యంతరం చెప్పేదేగాదు.

పైగా—; సాంఘికాలూ—సాంసారికాలకూ, సంబంధించిన, నవలల్లోని శృంగారఘట్టాలు చదవమని సూర్యన్నామె ప్రోత్సహపరుస్తూండేది. ఈవిషయంలో ఆమెవుద్దేశ మేమిటో తెలీదు. కాని, సుభద్రమ్మ కేవలన నీచపుట్టుదేశాలున్నాయని యెంతమాత్రం అనుకోరాదు.

సూర్యానికి ప్రేమించినమూ, తలదువ్వి వాలుబడవేసి, స్నానం చేయించి, యేరోజుకారోజు శెల్లటియిస్త్రీబట్టలు కట్టించి, ఆమెదివ్య మోహనవిగ్రహాన్ని చూచి యెంతో మురిసిపోతూండేది సుభద్రమ్మ. పనపూ బొట్టూలేని కారణాన్ని గమనించనివారికి ఈమెయొక్క వైదవ్యావస్థ కనబడేదేగాదు ఆమెనిలా ముస్తాబుచేసిన సుభద్రమ్మ, సూర్యాన్ని నందిట్లోకి తీసికుని, గాఢంగా ముద్దెట్టుకుంటూ—;

నాబంగారుబొమ్మా! నువు మారంగడికి భార్యనైనావంటే; నా జన్మసార్థకమైపోనే సూర్యం; అంటూ తన శుష్కించిన రొమ్ముమీదికి అదుముకుంటూ, పరవశమై పోయేది.

మేనత్త తనమీద నూపిస్తూన్న పామరత్వానికి తనివినొందుతూ, అప్పుడప్పుడామె, బావయిన రంగారావు వేరెత్తి చెబుతూండే చలోక్తి మాటలకు సిగ్గుపాలు కలసిన చిరునవ్వుతో సూర్యకాంతం, సుభద్రమ్మల

కెంతో ముచ్చటగా కనుపించేది. మానసికంగా యెంత చురుకైనదో కా
యికంగా, అంత సామర్థ్యంగలది సుభద్ర. కొడుకు నూరురూపాయలు
జీతగాడైనా, దాసీమనిషివైనా పెట్టక, పెంటపని దగ్గరనుండి వంటపని
దాకా స్వయంగానే చేసుకునేది.

మేనత్త ఇలాకష్టపడుతూ నంపారపు చాకిరీలంతా చేస్తూంటే;
తాను ముస్తాబుదిద్దుకుంటూ కూచుని తినడానికి సిగ్గుపడుడూండే నూర్య
కాంతం, యేదోపని సాయంచేదామని చూచేదికాని;

ఇక్కడిచెంబక్కడ పెట్టనిచ్చేదికాదు మేనగోడల్ని సుభద్రమ్మ.

వీరిద్దరూ తీరుబడిగా కూచుని గ్రంథకాలక్షేపం చేస్తూండగా
వచ్చాడు రంగారావు ఆసీనునుండి. నూర్యం చటుక్కునలేచి చాటుకు
పారిపోవాగా—; ఆమెపైటచెంగు తొలిగించుకుని—;

‘బావేకమా! పారిపోతావే? అని సుభద్రమ్మ అనగా—;

‘కొత్తగా నేర్చుకుంటుంది. సిగ్గుపడ్డం’ అని రంగారావున్నాడు.

‘తప్పుమ్మా! నీబావేకమా? అంది మేనత్త.

‘మీనాన్నకోసం బెంగెట్టుకున్నావా?’

‘కాదు నవత్తల్లికోసం’ అని రంగారావు అనగా—;

‘పుకోలేక ఫకాలించి నవ్వింది నూర్యకాంతం. ఆనవులోనున్న
మాధుర్యాన్ని చవిచూచిన రంగారావులో ఆతర్వాతాని యెయున్న
పడుచురక్తం పొంగి పొరలినట్లైంది. ‘నూర్యం మాయిల్లు బావుందా?
అన్నాడు రంగారావుత్తిరి

‘మనిల్లనకూడడటా? అవరుసేవీటి?’

‘కామామరి? జోగన్నకాస్త్రిగారి కూతురు.’

‘రంగారావుగారి మేనమామ కూతురే?’

‘ఔనా నూర్యం?’

‘జెఫనుతల్లి, సిగ్గుపడక;’

‘తల్లికొడుకుల యీచెలోకి మాటలు వింటూ, మేనత్తచాటున

అలాగేనిలబడి పోయింది. తానుకూడ వారిప్రస్తావనలో పాటుపంచు కుని, జబాబుచెప్పడానికి తగిన సమర్థత వుందిగాని—; బావకెదురుపడి జవాబుచెప్పడానికి కావలసినశ్రద్ధ తలిగింది గాదీంకాను.

రంగారావు బట్టలుతీసేసి, స్నానంచేసి వచ్చాడు. సుభద్రమ్మ కొడుక్కి వడ్డనచేదామని మడికట్టుకుని—;

‘రానాయనా; అన్నంతిందూగానీ; అని పిలిచింది.

‘నాకాకళ్ళేదమ్మా యివాళ.’

‘అదేంరా! ఆకలెందుకులేమా?’

‘చెప్పనా?’

‘చెప్పు.’

‘నాకివాళ నూర్యం వడ్డించాలి; లేకపోతే—;

‘నానరసను భోజనానిక్కుచుంటే నువ్వు వడ్డించాలి.’

‘గొప్పకోరికే; అదనలే సిగ్గుపడుతూంటే;—’

‘లేకపోతే నాకాకల్లేదు.’

‘వింటూన్నావటే నూర్యం;!

‘నూర్యకాంతం సిగ్గుదొంతర్లమీద దొర్లుతున్న చిర్నవ్యముఖంతో, నరసను కూచోతేను భోజనానికి అని మేనత్త చెవిలో నెమ్మదిగాలంది పోనీలేతల్లీ! వడ్డనచెయ్యి. అంది సుభద్రమ్మ అనడంతో.

౫

‘కమలానికి గర్భాదానం చేదామండి’ అని బంగారమ్మ అనగా—;

‘తొందరే?’ అన్నాడు జోగన్నశాస్త్రి.

‘అలాంటారే? ఇంకా సమర్థాడలేదన్న మాటేగాని; చూడండి దాని అవయవాలు;’

‘తేవగా యెదిగింది.’

‘పద్మాలుగోయేమ కూడావచ్చింది. రేపామాపో వ్యక్తురాలు

కూడ జౌతుంది.'

'అయితర్వాత;'

అలాక్కాదండి, సమర్థుడిన నక్షత్రం మంచివికాకపోతే, శాంతి గింతీయనీ, సంవత్సరమో ఆరుమాసాలో వల్లకాదంటారు.

'పోనీ మంచినక్షిత్రంనాడే—;'

'మనవశమా? ధనిష్ఠావంచకాలుకూడా వస్తున్నాయి. ఎందుకైనామంచిదే 'సుబ్బారావుకు సుస్తీగావుండి జైషధం వుచ్చుకుంటున్నాట్టకదూ; పాళ్ళుత్తండి పుత్రరం రాశాడు.'

'జౌను; పాడుతిరుగుళ్ళుతిరిగి యేమి తెచ్చుకున్నావో; ఆలస్యంచేస్తే—'

'కొంచెం నయమన్నా కావాలా?'

'అదేంజబ్బో మీరోసారి పోలవరం వెళ్ళివస్తే బావుంటుందికదూ?'

'నిజమేగాని, గోదావరి పోల్లిపారుతూవుంది. నడవలూ. లాంచీ లూ, నడవడంలేదట;'

'ఉత్తరం వెళుతుందా?'

'దానికే? యెగిరి చక్కాపోతుంది.'

'అలాగైతే వోపుత్తరంరాసి పడేయండి అబ్బాయికి చులాగ్గ నుంటే శ్రావణమాసంలోనె జౌపోసనకార్యం జరుపుతామని;'

'ముందుగానే అలారాయడ మొదలుకు? 'ఏంజబ్బు; యెలాగుంది; నయమయిందా? అనిరాస్తే బావుందిగాని;'

'పోనీ అలాగే రాయండి; అంది బంగారమ్మ.

'రాజమండ్రికూడా వోపుత్తరం రాయాలి.'

'ఎందుకు?'

'నూర్యం జ్ఞేమం యీమధ్య తెలీడంతే;'

'ఆహా! ముద్దులకూతురైవడూ యెత్తుకుపోళ్ళెండి; మీకంత బెంగెందుకు?'

'ఏంమాట బంగారం అది?'

‘శుభం వలకరామంకెన్నా! అంటే—’

‘పెళ్ళికూతురు ముండేదిరా వెంకన్నా?’

‘అన్నట్టు అల్లుడిక్షేమాన్ని గురించి నేనుపోలవరంపు త్తరంరాయ మంటే; అవశకునంలాగ, ఆపాడుముండా మాటెత్తు కంటారెందుకు?’

‘శ్రీహరి! అని చెవులుమూసు కున్నాడు జోగన్న శాస్త్రి’

ఇంతలో పోష్టుజవానువచ్చి, వచ్చకపోదాన్ని శాస్త్రిగారి కం దించి రళీదుమీద నంతకం తీసుకువెళ్ళిపోయాడు.

ఆటెలిగాం ఇంగ్లీషులోవుంది. అందులో యేముందో, అని చది వించుకోడానికి మాస్టరుగారి దగ్గరకు వరుగెత్తాడు జోగన్న శాస్త్రి. బడి పంతులది చదివి, ఇలాఅగం చెప్పాడు.

మీయల్లుడు సుబ్బారావుకు జబ్బు ప్రమాదకరంగా నుంది. వెంటనే రావలెను.

సోమయాజులు, పోలవరం.

నంగతివింటూనే జోగన్న శాస్త్రి నిలువుగా కళ్ళికూలిపోయాడు ఈదారుణవార్తను తననోటితో యెలాచెప్తాడు పెళ్ళానికి;

ఏమీ తోచిందిగాదు. ఆడదాన్లాగ బావురుమని యేకస్తూ కూచున్న శాస్త్రిని వోదార్చి; బడిపంతులు, నంగతియావత్తు గ్రహించి ఆకాయితంమీదే, దానియర్థం తెలుగులో వ్రాసి, వోకురాడిచేత శాస్త్రి గారి భార్యకిచ్చి రమ్మని పంపాడు. కుర్రాడు కాయితం పట్టుకు వెళ్ళేప్పు టికి బంగారమ్మ, కూతురికి జడలుతూ కూచుంది. స్కూలు కుర్రాడి చ్చిన కాయితం అందిపుచ్చుకుని, చదవమని కమలాని కిచ్చింది.

తనరెండోతరగతి పాండిత్యంతో, గుడింతాలుకూడబలుక్కుని వోమా దిరిగా ఈడ్చేసిందా నాలుగుముక్కల్లో కొన్ని అక్షరాలు దిగమింగి;

అనలునంగతి అర్థమైంది బంగారమ్మకు; ఇంకేముంది?

ఇల్లెగిరిపోయాలాగ పెడబొబ్బలు పెడుతూ నెత్తిమోడుకుని యేడవసాగింది బంగారమ్మ;

అకాయితంలోని సంగతే గానండా, తల్లియొక్క యీ అకాల
రోదనానిక్కూడ అర్థం తెలిసి కమలావతి, కళ్ళు విప్పుకుని బేలగా తల్లి
కేసి చూడసాగింది.

ఇరుగుపొరుగు అమ్మలక్కలందరూ పోగయ్యారు.

‘కూతురో-నీ కెంత రాతొచ్చిందే!;’ అంటూ బంగారన్న యేడిచే
యేడుపుకు అర్థం తెలిక అందరూ డిల్లపాయి చూడసాగేరు. కూతురి కేం;

జెల్లంగొట్టిన రాయిలా కూచునుంది యెదురుగా

అంతలో చక్కావచ్చాడు జోగన్న శాస్త్రి కాళ్ళీడ్చుకుంటూ..

ఆమె యేడుపులో తండ్రికూడ శృతికలిపిరోదనం అందుకోడం
తో, తానుంటుంటే బావుండదనే, యేమో;

కమలావతికూడ అందుకుంది; వారిద్దరికీ సమానస్థాయీలో;

చూడవచ్చిన వాళ్ళందరికీ; అర్థమైంది. అల్లుడికి జబ్బుగానుందని;

జబ్బుగా నున్నంతలోనే యింతిగోలా? అని కొందరనుకుంటే—;

అబ్బే; అంతా అది పోయే వుంటుంది. తెల్లిగ్రావులో అలా
రాళ్ళారుకాని; అని కొందరన్నరు.

ఏమోగాని పిల్లముఖం యెన్నడూ ఓడకళతోనే వుండేది—; అని
పొరుగు పోలమ్మ అంటే—;

‘జోనేనాతిల్లీ! పునిస్త్రీకి శే వుండేదిగాదు కమలమ్మ మొఖంలో;
అని పొరుగు పోలమ్మ అంది.

నవతిక్కూతురి కాయవస్థనచ్చిందని వోనాడైనా పశ్చాత్తాపమైనా
చూపించిందా? భగవంతుడు చాలించడూ? తనకూతురికే దాపరించి
దారాత;’ అనుకున్నా రందరూనూ.

జోగన్న శాస్త్రికీకూడ అనుమానంగానేవుంది; యెడమకన్నదురు
తుంది. ప్రయాణానికి చట్టాపాతా సదుకుంటూంటే యెవరో తుమ్మి
నట్టు వినిపించింది.

జబ్బుగానుందని దాంతోవుండేగాని, యేవో జరగబట్టే తెల్లిగాం

యిచ్చారు. ఏదో జరిగిపోయే వుంటుంది. అనుకుంటూ ప్రయాణం కట్టాడు శాస్త్రి పోలవరానికి.

క

సూర్యం కాంతానికి మెళ్ళోనాలుగు పేటలగోవర్ధన గొలునూ, చెవులకు కమలాలు, చేతులకు రెండుజతల బంగారపు గాజులూవున్నాయి

ఈస్వల్ప నగలతోనే వుండడం సుభద్రమ్మకంటే తృప్తిగా నుండకపోయినందున కాబోయే కోడలి యలంకారాల నిమిత్తం తయారు చేయించి యుంచిన గజ్జలవడ్డాణమూ, కంఠి, కాసులపేరు, దవురుగళ్ళీ, దండవంకీ, కూడ సూర్యకాంతానికి నిత్యమూ, వద్దవందలంటూన్నా కూడా బలవంతాన అలంకరించి, ఆనందిస్తూండేది. తనవైభవావస్థను పూర్తిగా తెలుసుకునేటంతటియీవాడు వచ్చిన సూర్యకాంతానికి యలంకారాలన్నీ వెగటుగానేగాక, అసహ్యంగా కూడాకనిపించేవి

కాని—; ముచ్చట పడుతూన్న మేనత్తమాట తీసెయ్యలేక, తనకిష్టంలేకపోయినా, మేనత్తముద్దు చెల్లిచకపోతే యేమనుకుంటుందో; అనభయగో, విధిలేక అంగీకరించేది.

సూర్యకాంతాని కోనాడు తలమవ్వుతూ సుభద్రమ్మ—;

పురాణాల్లో వర్ణించినట్టు. అచ్చంగా, చమరీవాలమే నీతలకట్టు; నిగనిగలాడుతూ నొక్కునొక్కులుగల యితపోడవు తలకట్టున్నందుకు నీజడయెంత బావుందనుకున్నావు; ఈజడలో—;

నాలుగు సన్నజాజి మొగ్గలుగనక తురిమిలే; వేరేఅడగాలనాబిడ్డా;

గంధర్వకాంత—అప్లకన—రతీదేవి; యెంతోఅందంగా వుంటారని పురాణకర్తలువొగిడారు. వాల్మీకివరైనా నిన్నో సారిచూచారంటే డంగైపోరా?

యేమిచక్కదనమే—యేమందమే నాబంగారుకొండా;

అంటూ చెక్కిళ్లు ముద్దాడింది. సుభద్రమ్మ. ఉత్తవ్వుడుండే

పుత్రాహం యాయలంకారాలన్నీ ధరించుకున్నపుడు మండేదేగాదు పూర్వ కాంతానికి. నదోతప్పుచేసిన దానాగ వైవాళ్లకేగాదు, యేనత్తకంట బడ్డానికూడా సంగోచవకుతూనే వుండేది.

ఇక రంగారావు విషయంలో—;

సాధారణంగా ఆతనికళ్లవడ్డానికి ప్రయత్న పూర్వకమైన తొలుగు చేసేదికాదు గాని; ఈవస్తువుఅన్నింటిని పెట్టుకుని ముస్తాబైనపుడు బావ కళ్లలో యెక్కడవడతానో యని బహుభాగ్రతగా తిప్పుకు తిరగడానికి ప్రయత్నించేడు. అసలామెకు తలదువ్వుకుండా మన్న ఆసక్తికూడా వుండేదిగాదు; మేనత్తయొక్క శ్రద్ధయే ఆమెనిలా ముస్తాబు చేస్తూండేది.

రంగారావు ఆసీనుమండి సాయంకాలం యింటికి వచ్చి—;

‘నూర్యం!’ అంటూ పిలిచాడు.

‘ఏంబావా;’ అంటూ తిలుపుచాటునుండే సమాధానం చెప్పగా;

‘ఇలారా;’

రా లేదు. అందుకు కాండా కనిపెట్టి

‘అమ్మా! నూర్యానికి ముస్తాబుగాని చేశావామేమిటి?’

అనగా—; ‘యేనాయా!’ అంటూ యెదురుగావచ్చింది తిల్లి.

‘యేమీలేదమ్మా! నూర్యం యివాళ తొలుగుచేస్తూనెం నెవు ముస్తాబుగానీ చేశావేమొనని—;

‘ఆహా! కనిపెట్టావా?’ వుండుపిలుస్తా.

‘హానేవ! నూర్యం! నూర్యం! అనిపిలిచింది.

జబాబురా లేదుగా.

ఉండరారంగా నేనెళ్ళి తీసుకొస్తా;’

అంటూ గదిలోకివెళ్ళి సిగ్గుతో మూలకొదిగియున్న నూర్యకాంతాన్ని చెయిపట్టుకు తీసుకవచ్చి కొడుకుయెదుట నిలబెట్టింది.

తెల్లవాయిలు చీరకట్టుకుని, కేంబోసియూ జాకెట్టు తొడుక్కుని వెనకాల పిరుదులుదాటిన వాల్చడా, ముందుతళ్లతలా మెరిసే ఆభరణాలూ

ననుముకు గజ్జెలవడ్డాణమూ ధరించుకన్న నూర్యాన్ని చూచి—;

ఈమెలో వెధవరిక మెక్కడుంది? నర్వమంగళదేవీ స్వరూపం వెల్లి
విరుస్తూన్న ఈనవమోహనాంగిని బాలవితాతువనగలా? అనుకుని—;

‘నూర్యం! ఇవ్వాలి సినీమాకు పశదామా?’

వస్తానన్నట్టు తలయూపింది. నూర్యం.

‘ఏం సినీమా నాయనా యివాళ?’

‘మల్టీపెళ్ళట’ అనిరంగారావనేనదికి;

‘మల్టీపెళ్ళి?’ బాగుందిపేరు. అని గతుక్కుమంది నూర్య.

‘రెండోపెళ్ళి అనన్నా అనక, మల్టీపెళ్ళేవిటా?’ ‘వాళ్ళశ్రద్ధం?
తురక తెనుగులాగ?’ అంది సుభద్రమ్మ.

‘పేరులో యేముంది; కథబావుండాలిగాని?’ అని రంగారావంటే—;

‘ఔనంతే!’ అంది నూర్యం.

పెందలాడే భోజనాలుచేశారు. ఆనాడు సుభద్రమ్మ మేనకోడ
లికి స్పెషలు ముస్తాబుచేసింది. ముఖాన్ని బొట్టుదోలేదో; యెవరు పరి
శీలనగా చూస్తారు? ఈకాలపు నవనాగరిక మహిళామణులకిదో ఛావ్
గా, ఆకాశంలో ఆరుంధతి చుక్కలాగ అంటిఅంటని బొట్టుపెట్టుకోబడే
యూగోజుల్లో, నూర్యకాంతం విధనో—నధనో—; అని పరిశీలనగా
ఆనవాలుకట్టడాని కెవడబ్బతరం? నిజర్యమ సీటులో రంగారావుప్రక్కను
కూచున్న నూర్యకాంతాన్ని చూచినవాళ్ళంతా, అతనిపెళ్ళమై యుం
టుందని అనుకునేవారు. సినీమా ఆటకంటే; రతీమన్మధుల్లాగ కుడిరిన
యూజోడానే చూచేవారాశ్చర్యంగా కొందరు

౧౦

నవతికూతురు ముండమోసిందని కడుపులో కావలసినంత ఆనం
డవడుతుండే అంగారమ్మకు కావలసినంత గర్వభంగమూ చేశాడా
భగవంతుడు; అనట్లు—;

ఆరాత తనగారాలకూతురికే దాపరించేప్పటికి ఉడుకుబోత్రనం
యెక్కువైనందున—; అనలేకోకి—; పైగా కల్లుదాగింది;

అన్నట్టు మొదట్లోనే గయ్యాలి—; అపైన ఉడుకుబోత్రనం కలి
గేప్పటికి బంగారమ్మ ఆగడానికి పట్టపగ్గాలేకపోయినై.

చీటికిమాటికి, కాట్లకక్కలాగ పెద్దనోరు చేసుకుని, మగణ్ణి యిర
వైనాలుగ్గంటలూ, అడివస్తూండేది బంగారమ్మ.

ఇంట్లోపోరు ఈశ్వరుడైనా భంచలేడంటారు; అలాంటిప్పుడు—;

అసలే అమాయకుడైన జోగన్నశాస్త్రి, తనకుంటుబాని కెడా
పెడా తగులుతూన్న దెబ్బలకె, తాళుకోలేక సగంచచ్చియున్న మీదట,
ఈగయ్యాలిగంప వాధింపుక మనోవిచారం పెట్టుకుని మంచంయెక్కిాడు.

నినముద్దుల కూతు నెత్తికి వేడరాసిన అల్లుడికంటె యెక్కువా?
నామగ్గులు చూడ భావంతోనున్న బంగారమ్మ శాస్త్రికి తననవైద్యంచేయిం
చుచాడికి—; యెత్తించనేలేదు సరిగదా?

కానిలసిపొవు కనిన్ని వేస్తేళ్ళనా కాచి యిచ్చేకాదు.

జోగన్నశాస్త్రి తనకుదానే ప్రయత్నించి, స్నేహితుడైన మాజానో
లింగయ్యచర్ల నుంచుపుచ్చుకునేవాడు గాని—; మందులతోవ మందులదే;
రోగంతోవ రోగానిదే; లింగయ్య ఘనవైద్యుడే గాని—;

మనోవ్యాధికి మందులేదు. అనేనూట ఉత్తనే పుట్టలేదు

ఈకష్టకాలంలో తనకూతురైన నూర్యకాంతిం గనక వ్రంటే;
కాస్త అదరణగా చూడగలదని అనుకునేవాడుగాని—;

మేనల్ల యాదరణలో హాయిగా బతుకుతూన్న ఆపిల్లను యీరా
కాసియెదుటి కందుకురప్పించాలని—; మృత్యుదేవతా దర్శనాన్నికె
యెతో ఆతురతగా కనిపెట్టుకూచున్నాడు జోగన్నశాస్త్రి.

అందుకుముందు జాగ్రతలన్నీ సిద్ధపరుచుకునే వున్నాడు.

మొదటినుండి తనవెళ్ళాయొక్క దుస్వభావమంతా యెరిగి
యున్నశాస్త్రి, కరణంగాలితో ఆలోచించి, తనయావదాస్థికి కీల్సామా

రాయించి, రాజమండ్రిలో రిజన్లరుకూడా చేయించే యున్నాడు.

ఆమరణ శాసనంలో ముఖ్యమైన హంశం యేమంటే—;

తనఅనంతరాన్ని తన యావదాస్థి తనకూతుళ్ళయిన సూర్యకాంతం—కమలావతిగార్లకు సమానంగా చెందాలని;

తలచెడి యింటబడియున్న తనకూతురైన కమలావతి తాలూకు షాటాతో తానుకూడ జీవిస్తుండన్న యూహతోకాబోలు పెళ్ళానంగతి యెత్తుకోనే లేదు. క్రమంగా చమురుతగ్గి పోయినదీవంలాగ. జోగన్న శాస్త్రి మగన్ను పెట్టి మళ్ళీ తెరిచలేదు.

ఆఖరుఘడియలో కబురందిన రంగారావు తల్లిని సూర్యకాంతాన్ని తీసుకొని గోకవరం వచ్చేప్పటికీ, అన్నీ అయిపోయాయి. సూర్యకాంతానికి తండ్రిశవాన్ని చూడ్డానికి ప్రాప్తిలేకుండా దహనకాండకూడ ముగిసి పోయింది. శాస్త్రికి మగసంతానంతోపాటు జ్ఞాతులుకూడ లేనందున మేల్లుడైన రంగారావు, మిగతకర్మకాండంతా కానిచ్చేశాడు.

నీమగంత తిండివుండగానే, నానాతిప్పలూపెట్టిన నన తల్లి, ఇవ్వాడు సగా యాదరిస్తుందా; అని, బంగారమ్మ కోరినాగాని, సూర్యకాంతాన్ని గోకవరంలో వుంచడాని కిష్టపడక. రాజమండ్రి తీసుకెళ్ళిందిసుభ దహన

ఎదుచేసినో తనకు తెలీదుగాని; బావను వదిలి, దూరంగానుండడం తనకెంతమాత్రం యిష్టంలేదనే పేమభావంకూడ యేర్పడింది రంగారావుమీద సూర్యకాంతానికి

'స్వయంరాజా—స్వయంమం తీ!'

అన్నట్లుగా, బంగారమ్మకు మగని యావదాస్థిమీదా కావలసి నంత యధికారమూ—శ్వేచా-అబ్బినందన మునలిమగణ్ణి నరేనరి;

అల్లుశ్శి కూడ మరిచిపోయి, కూతురితోబాటు తానుకూడ అలంకరించుకుంటూ, కులాసాగా గడవసాగింది బంగారమ్మ.

గాడిదపిల్ల వుట్టినపుడెంతో అందంగా కనిపించినట్టు—; వయసు వచ్చిన ఆడదానికి వంకరకాళ్ళయినా, తిన్నగానే కలిసిస్తాయి.' అన్నట్లు;

అసలందిగఁ జై కాకపోయినా, సమరాసినతర్వాత నాలుగవయవాలూ పాటకరించేప్పటికి నవనవలాడుతూ కనిపించసాగింది కమలావతి

ప్రాణవయసులోవున్న బంగారమ్మ మగనిచాటు శ్వేచ్ఛావృత్తి యెంతరహస్యంగా సాగించుకున్నాగాని, గ్రామం అందరికళ్ళలోనూ, లోకువగా కనిపించిన బంగారమ్మ కూతుర్ని హద్దుపద్దుల్లో నిలబెట్టుకోవానికి తగినంత సామర్థ్యం లేసిందైంది.

తల్లియావు చేసిలో మేస్తుంటే—; మాడ గట్టునమేస్తుందా?

కొన్నాళ్ళదాకా తల్లిచాటునపిల్లా, పిల్లచాటునతల్లి, పిల్లిమొగ్గులు వేసేవారుగాని—; క్రమంగా, తిలుపువేయని తంజాపూరు సత్రమై పోయింది తోగన్న శాస్త్రి కొంప.

౧౧

నూర్సు! బావకు తాంబూలం ఇచ్చిరా;

'అమ్మయ్యో; నాకు సిగ్గు!'

'సిబావేకాదట! పైవాడా యేమన్నానా?'

'సీమో, నాకుసిగ్గు'

'భయం లేదువద; నేనూవస్తా; అంటూ సుభద్రమ్మ తాంబూలం వశ్యం చేతికిచేప్పటికి మారుమూలశ్వేక ఆవశ్యంచేత్తో పట్టుకుని—

సన్ననికందిరీగ నడుంమీద యాతాంపెద్దగా ఉన్నతవత్సోభారం పూగినలాడుతూండగా, తక్కుతూ తారుతూ, రంగారావు కూచున్న వడక్కుర్చీ వెనకాల నిలబడింది. నూర్యకాంతం చిరునవ్వు సిగ్గుమొఖంతో వశ్యంలోని లవంగ మొగ్గల్ని యిటూఅటూ తోస్తూ.

'అదేంనూర్యం? అలానిలబడ్డావు; అని తలుపుదగ్గరకువచ్చి శుభద్రమ్మ గారమ్మ అనేటప్పటికి తృప్తిపడి చూచాడు రంగారావు.

నూర్యకాంతం అతనిముందరగా వెళ్ళింది.

'అదేమిటి; ఫలహారమా?' అన్నాడు రంగారావు.

‘కాదు’ అంది సూర్యం వోరగాచూస్తూ.

‘మరేమిటి?’

జవాబు చెప్పకుండానే కుర్చీచేతిమీద పెట్టిందావల్సే.

తలుపుచాటుదుండి తొంగిచూస్తూన్న మేనత్త—;

‘అదేమే; సున్నంరాసియ్యి రోంత.’ అనగా—;

తనలజ్జావస్థను మూడోమనిషికూడ చూస్తూన్నందుకు మరింత సిగ్గుపడుతూ, ‘చానకంలో పుడకలాగు నువ్వెందుకక్కడ? ఆవలకుపో;’

అన్నట్టుగా చురచురా చూచింది సూర్యం;

ఆచూపులోని యంతరార్థం కనిపెట్టిన నుభద్రమ్మ చటుక్కున వంటింటివైపుకు వెళ్ళిపోయింది.

‘సూర్యకాంతం వొకఆక్కు సున్నంరాసి యీనెలూడతీసి కుర్చీ చేతిమీద పెట్టగా—;’

‘అ!’ అంటూ నోరు తెరచాటు నోటికందియ వలసిందన్నట్టుగా;

వేలు కరవడానికా? అని సూర్యం అనగా—;

‘తప్పకుండాను; జ్ఞాపకం చేశావు.’ అన్నాడు—;

‘అమ్మయ్యా!’

‘కరివెల్లే; భయపడకు.’

వొక్కక్కఆకూ. నోటికందిస్తూంటే; మంకెన పూరేకులవంటి ఆమె తేతవేళ్ళను యెబ్బగైనా నోటితో అందుకొందామని ప్రయత్నించేవాడుగాని, అతనియభిలాష నెరిగినసూర్యం రంగారావు పెదవులకు తన చేతివేళ్లనందకుండా వుండడానికి ప్రయత్నపూర్వకంగా తప్పించుకునేది.

అంతటితో పూరుకోలేదు రంగారావు. ఇంకోఆకు నోటికందీయ బోయేసరికి చటుక్కున ఆమెచేతిని తనచేత్తో పట్టుకోగా; గతుక్కుమని కంగారుపడిపోయింది. సిగ్గుతో శరీరం కపించి పోయిన సూర్యకాంతం.

‘పదులు బావా;’ అని సూర్యం మృదువుగా విదిలించ? బోగా;

‘నేవదలను’

‘అమ్మయ్యా! అత్తవస్తుంది.’

‘రానీ!’

‘మీకేం?’

‘నీకు మాత్రమే?’

‘తప్పుకదా?’

‘నేనేం చేశాననీ?’

‘అబ్బ వదలండి.’

‘వదుల్తాను పారిపోక అలాకూచుంటావా మరి?’

‘అః!’

రంగారావుకమె చెయివదిలిపెట్టగా; యెదుటనున్న కుర్చీకి ఆనుకుని నిలబడగా

‘అలాక్కాదు కూచో;’ అన్నాడు. కుర్చీలో తలవాల్చుకుని కూచుంది.

‘అదేం; పెళ్ళికూతుర్లాగ-;’

ఒకవకానవ్వించి సూర్యకాంతం.

‘రాత్రి నీనీమా బావుదా?’

‘అః!’

‘ఆయమ్మాయికి మళ్ళీ పెళ్ళిచేశారు. యెంతమంచిపని?’

‘ఛా! వెదనముండకా?’

‘మగాడు పెళ్ళాంచస్తే మళ్ళీయెన్నిసార్లయినా పెళ్ళాడొచ్చా
మీనాన్నలాగ?’

‘నాన్న యెంనుఖపడ్డారు?’

‘మీపిన్నిలాంటి గయ్యాళివాసువ్వు?’

‘నేను కాకపోతేనో?’

‘పెళ్ళికొడుకు ధూర్జడతాడా?’

‘నాకెందుకా గొడవ?’

‘మూటవరస కడిగాను,’

‘నన్నడగడమెందుకు? పోతా;’ అంటూ సూర్యం లేవబోగా-;

‘పోనీలే కూచో,’

‘అత్తయ్య పిలుస్తూంది. నేపోతా.’ అంటూ వెళ్ళిపోయింది నూత్యం.

౧౨

మగదక్షిణతలేని బంగారమ్మ సంసారం, కొంగలుతోక్కిన మడుగు లాగై పోయినవి. జోగన్న శాస్త్రి యేర్పాటుప్రకారం ఆయన మరణించి పిమ్మట నీలుకవరులో పెట్టబడ్డ శీల్పమాను పైకితీసి చూడగా, దానిలో రెండు కాపీలున్నాయి. వాటిని యాచిరునామాల ప్రకారం నూత్యకాంతానికి అందేట్టు రివిన్యూయిన స్పెక్టరు రంగారావుకు రాజమండ్రికి; రెండోవతి గోకవరంలోని కమలావతికిని, వంశేశాశురిజిస్ట్రారు

ఆపీలుకాయితం పట్టుకుని గబగబా కరణంగారి దగ్గరకు వెళ్ళి చదివించుకోగా—; ‘మొత్తం ఆస్తిలో నగంవంతు పెద్దభార్య కూతిరికి చల్ల పలిసిందే;’ అన్నాడు కరణం పూర్తిగాచదివి.

‘ఇంకేం సాధనంలేదా?’

‘ఎందుకు?’

‘దానికివాటా పెట్టక్కర్లేకుండా యీకాయితం దాచేస్తేనో?’ అని బంగారమ్మ ఆశచూపగా—;

‘అబ్బో! ఇదిరెండుప్రతులుగా వ్రాసి, ఆయామ్మాయి కోటి వంశాదు రిజిస్ట్రారు?’

‘ఈరాత్రి మాయింట్రికోసారిరాండి, మీకు దయలేందేవా?’

‘ఎందుకు?’

‘పనుంది.’

✱

అని వైటనవరించుకుంటూ కళ్ళొరగాపెట్టి అనేప్పటికి, ఆమెయంద్రేశం గ్రహించిన కరణం ‘అలాగేఅన్నాడు.’ ఈపీడ వదుల్చుకుంటే చాల్సిని.

బంగారమ్మ ఆపీల్పామా కాయితం వైటచాటునపెట్టుకుని తిరుగాయిల్లు చేరేప్పటికి వీత్రలుపు చేరవేసివుంది. లోపలకువెళ్ళి—;

‘అమ్మాయి!’ ‘కమలం?’

... ..

అంటూ బంగారమ్మ యిల్లంతా తిరిగి గాలించింది. కూతురుజాడ యెక్కడా లేదు. కొన్ని తోజలనుంకి తనలో అనుమానిస్తుట్టుగానే జరిగిందేమో; ఆనుకుని; కమలం పడుకునే గదిలోకి వెళ్ళింది. కూతురితాలూకు రెండుట్రాకు పెట్టెలుకూడా లేవు. దండెంమీద మాసినబట్టదగ్గితనుండి ఆమెతాలూకు వస్తువులన్నీ మాయమయ్యాయి. కావలసినంత దుఃఖం వచ్చింది బంగారమ్మకు, కాని గట్టిగాయేడిస్తే నలుగురూ వింటారేమో?

ఆకారుమీదనుండే పోఖరీ పెదవతో తేచిపోయింది.

ఉప్పెన పట్టుగా పొర్లుకొచ్చింది దుఃఖం; యేమనేడుస్తూంది బంగారమ్మ తానింట్లో ముగ్గులెడుతుంటే; తనకూతురు వీధిలో ముగ్గులేయడానికి వెళ్ళింది. అంతేగనూ యిద్దరికీలేదా; అని లోకులందరూ నవ్విపోతారని, పెదవముండా గర్భంలాగు తనలోతానే దిగమింగసాగింది.

సరగా యీసమయానకే, కొర్లుఅమీనా సమనుకాయితం పట్టుకొచ్చి బంగారమ్మ కివ్వగా-; ఆసమను చేత్తోపట్టుకుని కరణంగారింటో కెళ్లి చదివించుకోగా-; దానిలోని ముఖ్యసారాంశం యిలాచెప్పడాయన

జోగన్న శాస్త్రిగారు వ్రాసిన వీల్నామాప్రకారం సగంవంతు ఆస్తికోసం ఆయనకూతురు మూర్యకాంతం చార్టీమనునూటు దాఖలుచేసి నట్టు చెప్పగా-! ‘తక్కిన సగంవాటా, మాకమలాపతి పేర రాశారుగదా; అది నెల్లుతుందా?’ అని బంగారమ్మ అనగా—;

‘చెల్లకేం? భేషుగ్గా; అన్నారు కరణంగారు.

‘అదికాదండి; అది-అది; నిన్న-లేచిపోయిందండీ,’ అని కన్నీళ్లుత్తుకోగా;

‘అలాగే తేచిక్కే; లేచిపోయిన వ్యభిచారికి హక్కుండదు.’ అన్నాడాయన

దానివాటా నాకురామా?’

‘రామ’

‘అమ్మయ్యో! మరిక్కురదాని వాటాయేమాతుంది?’

‘సూర్యకాంతాని కేపోతుంది,’

‘మరినా గతేమిటి?’

‘సవతికూతురి. నా శ్రయించుక బలకవలిసిందే; మర్యాదగా;’

‘ఇంకేమీ తోవలేదా?’

‘లేదు.’

కరణగారు చెప్పినమాటలకు దిగాలుపడిపోయి బంగారమ్మ ఇంటికి చేరుకుని; తనకూతురు లేచిపోయిన దానికంటె; సవతికూతురు భాగ్యవంతురాలై పోయిందని మరింత యేడువసాగింది.

౧౩

‘సూర్యం! ఈచీరలు చూచావులే; అంటూ బనారసు చీరలా క్కొక్కటే తీసి చూపించసాగింది సుభద్రమ్మ.

‘ఎవరివత్తాయివి?’ అంది సూర్యం.

‘బాన పెళ్ళికూతురికి’

‘బాగున్నాయి.’

‘ఈచీర ప్రధానంచీర; నూటయ్యభైరూపాయిల ఖరీదు.’

‘చాలాబాగుంది.’

‘ఏదీనాతల్లి నువ్వోసారి కట్టుకో;’

‘అట్టే తప్పకదూ?’

‘అలాక్కాదేసూర్యం; కళ్ళ వెలుగ్గా చూస్తానే; నీయందానికికంతా బావుంటుంది.’

‘సుభమాంటూ, నేనుకట్టుకోడ మేమిటత్తా;’

‘అలాక్కాదు-నన్ను చంపుకులిన్నట్టు-నాతోడే; కట్టుకోవూ?’

‘నువ్వలా పట్టుపడితే నేనేంచేస్తాను?’

‘మరి కట్టుకో;’

స్తానంచేసి—;

‘మీ బావతో కేనా?’

‘ఇంకెందుకువోట్లు? అన్నానుకదూ?’ బంగారమ్మ వరమానంద భరితురాలై, సూర్యకాంతానికి తలదువ్వి; స్నానంచేయించి, తనపెట్టి లోని నగలన్నీ అలంకరించి, భరిణలోని సిలాయిబొట్టును నీళ్ళచుక్కతో రంగరించి బొట్టుపెట్టబోగా—;

‘ఇదేమిటతా!’ అంటూ సూర్యకాంతం అడుగువెనక్కి వేసింది;

‘వరవాలేదే; నేనుపెద్దదాన్ని తెలీదా? నీముఖంలోని స్త్రీకళ తొండవిస్తోంది. ఆకాస్తలోటూతీర్చి నన్నాదిందింప చేయవూ?’

అంటూ గడ్డంపట్టుక బతిమాలింది సుభద్రమ్మ.

సూర్యకాంతానిది మొగమాటపు మెత్తని మననవడంచేత, మే నత్తచేసే అలంకారాలకు మారుమాటాళ్ళేక పోయింది.

‘ఇదేమో యిలారా!’ అని గోడనున్న నిలువుటద్దం దగ్గిరకుతీసు కెళ్ళి ‘చూచుకో నీయందం యిప్పుడెలావుందో,’ అని సుభద్రమ్మ అగౌ దిగాలుపడ్డ మనస్సుతో ‘ననరూపమా యద్దంలోచూచుకుంది సూర్యం’ పెళ్ళిచూతురిలా వున్నావుకదూ?’

‘నమొ; నాకు తెలీదు.’

అని కా.తం తలవాల్చేసుకుని వెనక్కి వెళ్ళిపోయి—

‘ఈవేషం తీసియ్యొచ్చా అతా;’ అంది సూర్యం.

‘అబ్బే! అలావుంచు. మీ బావ చూడొద్దూ? వాడికళ్ళేం పాపం చేసుకున్నాయి?’ అంటూ సుభద్రమ్మ ఆమెచెయి పట్టుకుని—

‘హోరే; రంగా! యిలారా;’ అని కొడుకును పిలవగా—;

‘అత్తయ్యా నీకుదణ్ణంపెడతా. బావను పిలవకే;’

అంటూ చెంగు విదిలించుకోబోగా; అంతలో రంగారావక్కడకువచ్చి

‘ఈపెళ్ళిచూతు రెవరేఅమ్మా?’ అన్నాడు.

నీపెళ్ళి...; అని అనబోగా; మేనత్తనోటికి తగ్గచెయి అడ్డంగాపెట్టి—

‘ఉమ్!’ అంది సూర్యకాంతం.

‘నేను పెళ్ళాడ్డం తనకిష్టం లేదుగాబోలే అమ్మా’ అని రంగారావనగా
‘ఇలాచూడురంగా! నీమేనమామ కూతురికి పెళ్లికళవచ్చిందిచూచావా’

‘మేనమామకూతురు-మేన త్రకొడుకు, మేమిద్దరం వకేనోమునోచాం’

తనవేషానికితోడు తల్లికూమార్ళు చలోక్తి ప్రసంగాలు విన్నాకొద్దీ,
నూర్యకాంతానికి యెక్క ధేనిసిగ్గు నత్తికెక్కి, అక్కడనిలబళ్ళేక—;

‘అబ్బపోదాంఅత్తా సిగ్గేస్తుంది నాకు.’ అంది చిర్నగవుతో గుణుస్తూ

సిగ్గుదుకే; బావపైవాడా? అప్రియోజకుడా? అందవిహీనుడా;
ముసిలాడా? ఇలాచూడు నూర్యం; మేన త్రకొడుకు—పెద్దవుద్యోగం—
అందమైనవాడా—నీకీడూజోడూను; ఇంకే—?

‘నాకమ్మా-అబ్బ లేకపోబట్టి-; అనినూర్యకాంతం వెక్కి వెక్కియేడవగా

‘అదేంనూర్యం! అందుకే నిన్నోయింటిదాన్ని చేదామని నాత
బంపు, నేవెల్లకాలం జీవించనుగదా; ‘నా’ అన్న వాళ్ళెవరున్నారు నీకు?
బావ పైపిల్లను పెళ్ళాడితే, నిన్ను మీసవ తల్లిలాగే తిప్పలుబెడుతుంది.
నీకింకాబతకదగ్గ కాలంబోలెడుంది; నీమేలుకోనమేనే; అనిసుభద్రమ్మఅన

నూర్యం గతుక్కుమని తృప్తిపడి—; ‘కౌనుమరి; నాగతేం
గాను? బావకు వై పెళ్ళావస్తే—; నన్నావల కొడుతుంది;

అత్రచెప్పింది నిజమే, అయ్యకు; కళ్ళు తుంచుకుంటూ’

‘అత్తా! నన్ను శాశ్వతంగా కడుపులోపెట్టుకోవూ?’

అంటూ సుభద్రమ్మను కావలించుకోగా—; ఆమె.

‘నీకేంభయంలేదే నాచిట్టికూనా; ఇన్నాళ్ళనుగిలీ చూస్తున్నావు
కదూ; బావ యెంతమంచివాడు?’

‘ఇలారారా రంగా!’ అని సుభద్రమ్మ పిలవగా—;

రంగారావు దగ్గరకు వచ్చాడు. ‘ఎదీ నీచేయి? అని కొడుకుచెయ్యి
పట్టుకొని రెండోచేత్తో నూర్యం చేతిని అతనికందించి—;

ఇదే మాతృదేవత పెట్టిన మంచిమూహూర్తం. అంటూ వాళ్ళిద్దరిచేతు
లూ కలిపింది. ఆమె వ్రేలిని మృదువుగా గిల్లేడు రంగారావు.

అమె విడిచించుకొనడానికి సరసంగా వెనగులాడింది.

‘అమ్మా! చాటుమాటు వ్యాపారమెలాక్కుదురుతుంది? ఏరేక లింగంగారి సమాజంలో యథావిధిగా పెళ్ళాడతాను, ఇంతకీ; సూర్యం అంగీకరిస్తేను. అని యతడనగా—;

‘ఏమే సూర్యం;’ అనతలవాల్చి పూరుకుందిసూర్యం.

‘ఇహనేరా! అదే అంగీకారం. నువు అక్కడికోసారివెళ్ళి యే ర్నాటులన్నీ చేసుకురా; అంది సుభద్రమ్మ, చెయి వదిలిపెట్టగానె చెగున లేచిపిల్లిలా మాకి పారిపోయింది సూర్యం.

మాఖిశుద్ధ పంచమినాడు, రావమండ్రంలోని హితకారిణి సమా జంలో బ్రాహ్మ్యమత విధానంగా రంగా— సూర్యకాంతంలకు నక్రమ వివాహం జరిగింది. పురపెద్దలు చాలమంది విందులారగించి; ఉధూవరు లను ముత్యాలపల్లకీమీద బ్యాంకు మేళంతో ఊరేగింపు జరిగించారు సధూవరులు స్వగృహంలో ప్రవేశించిన తర్వాత;

బండిమీద బంగారమ్మవచ్చి సూర్యాన్ని కావలించుకొని యేడ్చింది. ఇద్దరూ పూరడిల్లాకి;

‘అమ్మా! చెల్లి అత్తాకిటికల్పించా?’ అని సూర్యం అనగా—;

గంగలోకి వెళ్ళింది. అని జరిగిన సంగత తాచెప్పి ఇదుగోదాని, వాటాకూడా నువ్వే అనుభవించు తల్లీ! అని వీల్చామాను చేతికిచ్చింది.

‘ఇంక నీకెవరున్నారు? ఇక్కడేవుండి పోవదినా;’

అని సుభద్రమ్మ అనగా—; తనకూతురిల్లేగా?;

ఆన్నాడు సవ్యతూ రంగారావు. తల్లి లేనిలోటు తీరిందని పొంగి పోయిండ్లు సూర్యం. బంగారమ్మ సిగ్గుపడిపోయింది.

—* స మా వ్రం. *—

వి గాంధీ చావరి గారి నభయం.

అచ్చవడి సిద్ధ జుగా ఉన్నది.

- 1 కమ్మపిల్ల
- 2 కాంచనమాల
- 3 నీలకంఠుని
- 4 తెలుగువాంజాల్
- 5 గుంటూరు గోంగూర
- 6 కలియగప్పయిసి
- 7 మంగళం
- 8 అచ్చన్న
- 9 ఉదయగం

అచ్చలో ఉన్న పుస్తకాలు.

1 భర్త వేది	9 కార్తవీర్య చక్రము
2 పసుపుకొంకం !	10 మద్రాసుమణి
3 అరవవక్తా కాయ	11 నీలకంఠుని
4 అకాశరామమ్మ	12 చిన్నదేవరాయ
5 మద్రాసుగామానాడు	13 వాగమృత వాక్యం
6 పిచ్చికోడలిని నిర్మలతేనా?	14 వాసుదేవమ్మలు
7 జిల్లినదక —	15 వేది, 16 గోరూ
8 పంతులమ్మ పళ్ళి	17 పల్లెటూరు వేదము

